

B

Badoboray (2) tn – de Badobora

95/5: ez zentseges zvv zent margjtt azzon · oda hŷvata az ev fejedelmet az þorissat kŷ vala *badoboray* istvan vrnak leanyã: Item {Domina Elisabeth, filia quondam domini Stephani de *Badobora*} dixit: „... per dies tres ante mortem suam dedit mihi, quia tunc eram priorissa, clavem a casa sua.

♦ badoboray (2) = 95/5, 204/11

Badoldy (2) tn – Badoldy/Bodoldy (?)

226/3: Harmŷc negedŷk sorornak vala neue · soror chinga auagy chenge · es vala *badoldŷ* jspannak leanyã: Domina Chinga, filia quondam comitis *Badoldy*, soror et monialis eiusdem monasterii.

♦ badoldŷ (1) = 226/3, bodoldŷ (1) = 25/9

bakonyi mn (1) – de Baccon

121/12: Es parachola papa eztergamŷ fylep erseknek · es vacŷ pispeknek · es *rakonŷ* apat vrnak · hog el junenek bodog azzonnak clastromahoz · nyulaknak zŷgeteben: bonae memoriae (Philippo) archiepiscopo Strigoniensi et venerabili fratri nostro (Philippo) episcopo Vacienti, et dilecto filio — abbati *de Baccon* Ordinis Cisterciensis praedictae diocesis, ... dedit litteris in mandatis ...

♦ rakonŷ (1, sic!) = 121/12

bal (2) mn – sinister, sinistra, sinistrum

144/11: Ez leannak ev *bal* keze · mynd ev zvletesetevl fogva hatra fordulua vala meg sug[o]roduan mynd holnalŷg: Haec manum *sinistram* a nativitate sua contractam et retorsam et usque ad clavaturam ad umerum ita arefactam habebat

♦ bal (2) = 144/11, 188/3

balgatag (1) mn – (mente alienata)

156/20: ez elmeyetevl el jdegenyvlt azzonŷallat · auagy balgatak azzonŷallat · egŷeb embereknek hŷtŷvel · aŷtatossagauval es fogadasŷval · az elevbŷ egessege meg adatot: aliorum fide et devotione et votis mulier mente alienata et quod per invocationem meritorum sanctae virginis Margaretae restituta est sanitati

♦ balgatak (1) = 156/20

bálvány (1) fn – idolum

46/17: es kerezyen hŷtnek predicacyoyat · kŷvel az ev nemzetet az pogan magerokat meg fordehta · az *baluanyoknak* jmadasatvl: et catholicae fidei praedicationem, qua suam convertit gentem ab *ydolorum* cultura

♦ baluanyoknak (Gen.) (1) = 46/17

bán (8) fn – banus

188/23: Vala egŷ jobbagŷ kynek vala neue albert · es ev vala chŷchetŷ *ban*: cum idem baro suus, nomine Albricus *banus* de Chuchet

♦ ban (6) = 178/5, 188/22, 188/23, 189/11, 189/23, 190/11; bannak G. (1) = 189/4; bannal (1) = 190/5

bán (1) i 'sajnál' – 0

120/3: Mychoda dolog ez · hog ez te faydalmade[.t] nem akarz zerzetben lenned · auagy hog ez keuees faydalmert *banod* zerzetben voltodat: Quid est, quod propter dolorem tuum non velles esse in ordine?

♦ *banod* (1) = 120/3

bánat (1) fn – dolor

158/19: Ez gyermeknek ... ev anyja · az nagy *banatnak mýatta* ... az ev egyetlenségý fýanak halalaert ... : mater pueri *prae nimio dolore* pro unici filii morte ...

♦ *banatnak* (1) = 158/19

bánik (3) i 'rendszeresen ellát, gondoz' – curare

~ **vkivel**: 177/20: negy jeles oruos doctorok · kýk ez kyalal *bannak vala* keetsegben esenek ez kyalnak eletýrevl: quattuor medici, qui ipsum *curabant*, desperaverunt de vita sua (*variáns*: omni medicorum, qui aderant, *cura* et auxilio deficiente vita erat desperatus); 55/7: zent margit azzon ... meg kere az íorissatvl engedelmességert hog ev *bannyek* az zegen betegel: et ista sancta Margaretha tunc petiit in oboedientiam a priorissa, quod ipsam deberet *habere in guardiam* suam

♦ *bannak vala* (1) = 177/20; *bannyek* (1) = 55/7; *banný* (1) = 50/8

bánkódik (3) i – dolere

63/14: Tahat az priorissa es az egyeb sororok kezdenek *bankodný* · es keresnek vala oruassagot · Kyvel meg oruossolhatnayak zent margit azzont: et priorissa et aliae sorores multum *dolebant* et quaerebant medicinas, quomodo possent eam sanare

♦ *bankodom* (1) = 59/9; *bankodýk vala* (1) = 9/13; *bankodný* (1) = 63/14

bánt (5) i

meg ~ **1.** 'háborgat, zavar' – (interrumpere); **2.** 'megsért' – offendere (molestus 3 esse + Dat.); **3.** 'gyötör' (betegség) = ld. **bántás** a.

1. 8/11: ha valamely az sororok kevzzevl ev rea menne · *megne* hadnaýak *bantaný* az ev jmadsgaban: ne aliqua sororum supervenientium orationum suarum instantiam *interrumperet*; **2.** 36/6: Soha ez zent zvz senkýt *megnem bantot*: Nulli unquam ... *molesta fuit*; 72/12: ez zent zvz · nem varýa vala hog az soror tegyen ev neký venýat az ký evtet *meg bantotta* · hanem ez zent alazatos zvz · el megýen vala es venýat tezen vala az soror labanal: quando aliqua de sororibus *offendebat* eam in aliquo, ipsa non expectabat, quod illa faceret veniam, sed ipsa sancta Margaretha ibat ad eam, et humiliavit se sibi, petendo veniam, quam illa petere debebat.

♦ *meg(nem) bantot* (1) = 36/6; *meg bantottam* (1) = 72/1; *meg bantotta* (2) = 71/15, 72/12; *meg(ne) hadnaýak bantaný* (1) = 8/11

ld. bántatik, bántthat; bántás

bántalom (2) fn – **1.** 'bántás (fizikai)' – molestia; **2.** 'zaklatás, háborgatás' – sollicitudo

1. 154/9: Melý korsagbelý ember legottan ... mendeneknek meeg testek<ne>ben es · nagy *bantalmakat* tezen vala: Qui statim ... omnibus ... *molestias* etiam in corporibus eorum plurimas inferebat; **2.** 35/22: vgý hog touabba nem levn *bantalma* zent margit azzonnak ez jllýen fele dolgokrvl: vö. Et sic delusa est *sollicitudo* iniquitatis et omnino desperata cessavit

♦ *bantalma* (1) = 35/22; *bantalmakat* (1) = 154/9

bántás (1) fn – molestia

190/1: meg zabadula ez vr ez ban · az rettenetes dagadozasnak kezdetjévl · es mjnden faydalmanak *bantasjvtl* · tellyesseggel egessegben egezzen meg marada: ab omni doloris sui *molestia* liberatus in totum sanus et incolumis permaneret usque modo

♦ bantasjvtl (1) = 190/1

bántatik (2 + 2) i 'háborgat'

34/20: ez jdevtevl fogua · mynd addeg myg ez zent zvz levn týzen nýolc eztendevs mjndenkoron *bantateek* az ev atyatl ez meg mondot hazasagert · de zent zvz mjndenkoron ellene alla: 0;

meg ~ (2) i 1. 'háborgat' – (impedire 'akadályoz'); 2. 'megsért' – offendere

1. 53/24: ez gengeseges zvz meg betegedik vala · nem mongya vala meg · hanem el tvry vala · hog *megne bantatneek* az ev zokot dolgyban es az ev zolgalatjban: [vö. Legenda maior I. 22: Si eam contingeret infirmari, quantum poterat, celabat infirmitatem, *ne* forsan *impediretur* exhibere ceteris infirmantibus caritatem]; 2. 72/9: ha valamely sorortvl *meg bantatjk* vala ez zent zvz · nem varja vala hog az soror tegyen ev nekj venjat az kj evtet meg bantotta: quando aliqua de sororibus *offendebat* eam in aliquo, ipsa non expectabat, quod illa faceret veniam, sed ipsa sancta Margaretha ibat ad eam, et humiliavit se sibi, petendo veniam, quam illa petere debebat

♦ bantateek (1) = 34/20; bantatneek (1) = 34/9

♦ meg bantatjk vala (1) = 72/9; meg(ne) bantatneek (1) = 53/24

bánthat (1) i 'háborgat' – molestare posse

33/19: Annera *banthatnak* engemet az en zvleym az hazassagal · hog el metevm en magamnak az en orromat ayakammal evzve: Parentes mei *possent* me tantum *molestare* de hoc, quod ego truncarem mihi nasum et labia.

♦ banthatnak (1) = 33/19

bárány (1) fn – agna

100/18: frater petevr ... jllyen zozatot halla veternyenek vtanna · Az *baran* meg holt: vö. Frater Petur ...dixit: ... audivi quamdam vocem in somnis: „*Agna* mortua est”.

♦ baran (1) = 100/18

barát (9) fn – amicus, amica

172/1: ez zegen koor ... el hozata evnen magat ev zvlejvel es *baratjval* enne nagj mezze fevldrevl · zent margjt azzon koporsoyához: Martinus quidam vir ... ad ipsum sepulcrum ... comitantibus ad tam longam viam itinere ... parentibus et *amicis* suis, se fecit perduc; 47/23: Esmee meg gondolja vala zent margit azzon · zent ersebet azzonnak · az ev *baratyanak* · es zerelmes nenyenek zentseges eletjt: Revolvebat crebrius secum ... Beatae etiam Elizabeth, amitae suae, cuius gloriosa merita

♦ barát (2) = 155/13, 156/7; barátjt (1) = 150/18; barátoknak (Dat. poss.) (1) = 27/15; barátyanak (Gen.) (1) = 47/23; barátynak (Gen.) (1) = 184/15; barátynak (Gen.) (1) = 189/7; barátjval (2) = 172/1, 179/10

barátság (1) fn – amicitia

27/12: Es bekessegnek jegere es *baratsagnak* jegere · cheh kjral meg ajandokoza bela kjralt: in signum pacis et *amicitiae* ille quidem dona dedit

♦ baratsagnak (1) = 27/12

bársony (1) fn – purpura

57/17: bela kyal · kyalne azzon · es istuan kyal · ... zent margit azzonnak · hoznak vala aranyat ezevstevt <pezt> penzt aranyas *barsont*: pater suus, dominus rex et mater sua et frater mittebant sibi marcas argenti, vel auri, vel pannos, vel *purpuram*, vel pannos sericeos, vel aurum

♦ barsont (1) = 57/17

bátorság (1) fn – (audacter)

171/10: az ev nek · gonozvl tanalchozo zerzetevssevket *batorsaggal* meg fedde: dissuasoresque suos *audacter* arguens

♦ batorsaggal (1) = 171/10

bátya (3) fn – frater (uterinus)

60/24: Mykoron ez zentseges zvz · zol vala az ev atyauval es ev *batyauval* istuan kyal · ev zvleeuel · es egyeb atyafyayval Az ev bezede ... vala myndenkoron jntev es kevnyszergevev bezed: Ad patrem quoque suum, ... et *fratres uterinos* ac parentes propinquos sermo eius ... exhortatorius et precatorius fuit

♦ batya (1) = 120/14; bagyanak (1) = 177/5; batyauval (1) = 60/24

be (68) ik

ld. **bocsát, esik, esküszik, öltözik, fed, feketéz, fedetlen, fordít, fut, jön, keveredik, köt, megy, rekeszt, szentel, takar, teljesít, tesz, tol, ver, víz**

béke fn (1)

~**ét haly vkinek**: 201/21: meg lely vala rajta az ciliciomot · zent margyt azzon kedeg el evz · evtevele monduan · alj hatra · *hagybekeet* ennekem: vö. sentiebam cilicium, et ipsa dicebat: „Fac te retro”

♦ bekeet (1) = 201/21

békél i

meg~ (2) – reconciliari: 27/11: mykoron bela kyal · ... es cheh kyal sok haborusagoknak vtanna ... *meg bekeltenek volna*: *Reconciliati* enim utcumque post plures guerras rex Hungariae senior et rex Bohemiae

♦ meg bekelteneek (1) = 32/18; meg bekelteneek volna (1) = 27/11

békesség (12 + 1) fn – pax, patientia

89/9–10: ez zent zvz · myndeneknek nagy *bekesseggel bekeseget* mutat vala · *bekessegnek* peldayat agya vala: quibus omnibus *cum pace patientiam* exhibebat

♦ bekeseget (1) = 89/9; bekesegek (Gen) (3) = 27/12, 28/24, 89/10; bekesegek (5) = 25/15, 52/23, 72/20, 73/8, 79/16; bekesegek (3) = 89/9, 190/14, 221/23

♦ bekesegek tartast (1) = 87/26

~**tartás** ld. **tartás**

békességes (1) mn (humilis)

72/16: Mert oly jgen *bekesseg* vala ez zent zvz · hog akar mely jgen nagy bozzvt tevttek auagy montak neky · mynden koron nagy bekesegek zenued · vala el: vö. si aliqua de sororibus, vel servitilibus faciebat sibi aliquam offensionem, sustinebat humiliter pro Deo

♦ bekesegek (1) = 72/16

békételenséges (1) mn

222/22: Ez vala az soror kynek *beketelenseges* gondolatyt meg esmerte vala · zent margyt azzon az ebeden: 0

♦ *beketelenseges* (1) = 222/22

bél (4 +2) fn – budella 'bél' (vö. ol. budello: MKLSz.)

disznó ~ – budella de porco: 50/20: egý beteg soror keuana enný dizno *belt* · elmene zent margit azzon es meg zerze az dizno *belt*: quaedam infirma desiderabat habere *budellas* de porco et ipsa procuravit

♦ dizno belt (2) = 50/20, 50/23; dizno-/belt (1) 50/22, dizno belit (1) = 50/24

♦ beel poklos (1) = 189/1; bel-: 176/14

Ld. **poklos**

Béla (33) tn – Bela

57/13 : mykoron *bela* kyal · kyalne azzon · es istuan kyralý · es egyeb atýafyaý zent margit azzonnak · hoznak vala aranýat ezevstevt <pezt> penzt aranyas barsont · zent margit azzon ezekben semmit nem akar vala maganak venny · hanem el kevldy az priorissanak egyhaznak dolgara: quando rex *Bela*, pater suus et regina, mater sua, vel eius frater mittebat sibi aurum, vel argentum, vel gemmas, nihil recipere volebat, sed mittebat illud priorissae ad opus ecclesiae.

♦ Bela (1) = 27/15; bela (32) = 27/7, 27/14, 28/7, 28/24, 28/12, 29/6, 29/13, 29/18, 30/16, 31/17, 32/11, 32/15, 38/11, 57/13, 61/3, 61/17, 78/15, 95/13, 104/17, 108/11, 109/20, 113/9, 113/24, 114/2, 140/19, 145/23, 177/9, 177/10, 181/10, 181/16, 186/3, 205/6

bele ~ belé (3) ik

ld. **takar, tesz**

♦ bele (2) = 53/5, 192/1; belee (1) = 103/2

bele (1) személyragos hsz

öbeléje: *reménységét veti vkibe* – spem ponere in + abl.: 182/18: Azonkeppen ez zent zvznekholtá vtan es · mynden jdevben *ev beleye* vety vala menden remenseget: vö. omni tempore pono spem meam *in* sanctitate sua et *in* orationibus suis

♦ ev beleye (1) = 182/18

-beli (26) mn képzőszerű utótag

1. 'a megnevezett helyen levő, oda való, ott lakó, ahhoz tartozó'; **2.** 'a megnevezett időben létező'; **3.** 'a megnevezett tulajdonságú, állapotban lévő'; **4.** 'a megnevezett csoporthoz tartozó'

1. 141/22: Annak vtanna gyakorta ju vala az tartomaný *bely* emberekkel zarandoksagban az koporsohoz: frequentes *cum suis* vicinis et *comprovincialibus* ad sepulcrum dictae virginis faciens peregrinationes; **2.** 60/16: ev nyayaskodasa · auagy zentseges elete · Egý nemev nemev regula zerent tartatýk vala *az jdev bely* <z> sororoktevl: opera eius conversatio in ipso claustro quasi pro quadam regula usque hodie habetur; **3.** 142/15: Vala nemely frater ·... es ez vala *tyztessegbely* · es vala aýtatos az vr istenhez · es az ev zentehez: Frater quidam ... vir *honestus* ... Deo ac sanctis eius satis devotus; 142/1: haluan kedeg emberek zent margyt azzonnak ez nagý choda teteleet · az tartomanýokból kevlemb kevlemb *korsagbelyeket* hoznak vala az koporsohoz : Audito itaque hoc beneficio multi de provincia *infirmos* ... ad eius sepulcrum ... adducunt; **4.** 102/2: Oh mene nagý syralm vala ez jdevben · nem chak predicator *zerzete bely* fratreknek es sororoknak ... de meeg ennek felette sok egýeb zerzetevsseknek es: O quantus erat tunc luctus non solum fratrum ordinis ... et sororum, sed etiam aliorum multorum

♦ belj (4) = 62/7, 102/2, 141/21, 183/11; -belj (10) = 27/4, 35/18, 125/14, 142/5, 154/5, 165/4, 165/11, 167/14, 167/17, 202/13; /-belj (1) = 115/1; bely (2) = 60/16, 190/10, -bely (1) = 142/15, /-bely (2) = 127/11, 166/5;

♦ -beljeket (1) = 142/1; -belyeket (1) = 168/5; -beljeknek (Gen.) (2) = 154/6, 170/17; -belyeknek (Dat.) (1) = 143/24; -beljেকে (1) = 153/4

Ld. Boldog, ház, idő, jegy(beli), klastrom, kórság, pokol, sereg, Syrmensis, szerzet, sziget, tartomány, tisztesség

beljebb (1) hsz – (intra)

78/7: oly jgen meg haragvt vala az provincialis · az sororokra · hog azon napon semmýkeppen · nem akara *belyeb* juný az clastromban: vö. et ex hoc contra ipsas multum turbatus claustrum ipsarum non intravi

♦ belyeb (1) = 78/7

belőle (1+1) személyragos hsz – ex illo

16/14: [a sírástól] az ev veloma · auagý kezkenevye annera vízesevl vala meg · **hog** annak vtanna ez zent zvz · az velomot auagý kezkenevt meg fcharýa vala · es az sýralmnak vize ký ju vala *belevle* az velomból: tot lacrimas fundebat, quod velum suum, ... ita balneabatur, ut postea premebat illud, et aqua exibat *ex illo*; 65/12: Es ez soror verý vala zent margýt azzont olýgen erevssen · hog *ev belevle* ky jv vala az veer: et ipsa faciebat me facere in tantum, quod sanguis exibat

♦ belevle (1) = 16/14;

♦ ev belevle (1) = 65/12

belső (1) mn

48/5: ez zent zvz · es nagý magas <far> fazkodásokat vonzon vala · az ev zvuenek *belsev* rezebevl: alta trahebat suspiria (vö. a forrás más helyén: : tracto *de profundo pectoris* suspirio)

♦ belsev (1) = 48/5

belül (2) hsz – in + abl.

68/16: Melý kapchaban *belevl* ez zent zvz tevt auagý varrot vala apro hegýes vas zegeket · es ezenkeppen vysely vala: vö. Ego iuvi eam facere scophonos, in quibus et apponebat **per** quosdam clavelllos parvos de ferro acutos

♦ belevl (2) = 51/12, 68/16

Benedek (4) tn – Benedictus

152/25: Vala nemely zabo vacýnak varasaban · kynek vala neue *benedevk*: Iuvenis quidam sartor in civitate Waciensi, nomine *Benedictus*

♦ benedek (1) = 157/12; benedevk (3) = 139/13, 139/15, 152/25

Benedikta (11) tn – Benedicta

51/16: soror *benedicta* istuan vrnak leýanýa: Domina *Benedicta*, filia ... Domini Stephani ... soror et monialis; 66/24: Esmeeg egy napon zent margít azzon completanak vtanna hyva el vele soror *benedictat* az capitulum hazban: vö. sancta Margaretha quadam die post completorium in sero duxit *me* in domum capituli

♦ benedicta (9) = 51/16, 67/2, 67/6, 203/20, 203/23, 204/4, 219/19, 219/22, 220/4; benedictat (1) = 66/24; benedictanak (Dat.) (1) = 67/1

benne ~ **őbenne** (6+5 = 11) szn ragozva **1.** 'abban, vmi belsejében' – in + abl.; **2.** (partitív értelemben) 'belőle, abból' – ex

1. 52/8: [a sáros ruhát] le nem vető vala · hanem azonkeppen viselő vala es azzonkeppen ejel es *benne* hal vala: vestes suas propter hoc balneatas et fangulentas tenebat in dorso de nocte;– 95/18, 22: [Margit halála után kinyitott ládjájában] *Ev benne* valanak keet ciliciomok · egők meg zakadozot vala ... Az masyk cilicium kedyg vő vala · es vala *ev benne* vasbol chñnalt ev: vő. *in qua* [sc. casa] ... invenimus duas cilicii partes, unam veterem et fractam et aliam quasi novam, et unum cingulum de ferro;

2. 84/15: vgő mondnak vala ev nekő · Mő tenekevd *benne* · mőt gondolz te vele: cum ab aliquibus ... diceretur ei: „Quid ad te?...”; 114/19: meg gyógyvlasnak őo tetelyt atta · kők kezzvl sokakat el hagővan · keveset meg mondog *benne*: Ex quibus pluribus praetermissis pauca quidem referemus.

♦ benne (6) = 52/8, 82/4, 84/15, 85/2, 114/19, 178/15;

♦ Ev benne (1) 95/18; ev benne (4) = 67/11, 95/22, 165/14, 212/4

Berchy (1) tn – de Berchio

214/15: Tőzen heted sorornak vala neue · Soror agnes · es vala *berchő* pal vrnak leanyā: XVII. Domina Agnes, filia domini Pauli *de Berchio*, soror et monialis dicti monasterii

♦ berchő (1) = 214/15

Bernát (2) tn

Szent Bernát: *Szent Bernát szerzete* (2) – Ordo Cisterciensis: 90/6: kezdek ez zent zvzet ... zorgalmaztatnő ... hogő ... el menne · valamely zerzetben · jelesevl kedeg zent *bernal*d zerzeteben · Auagy az zeztrak kevyőben · hogő ot evnalok auagy ev vele lakozneek: eam sollicitare coeperunt, ut ... cum aliquibus ... consentientibus vel alterius ordinis, maxime *Cisterciensem* vel biguinariam apud eas vel cum eis duceret conversationem; 161/8: Ez meg holt gyermeket [...] kő zent margőt azzonnak erdeme mőa fel tamadot vala · nőluan meg mutataak ... zent *bernal*d zerzetőnek apagyānak: Hunc puerum sic meritis virginis Margaretae suscitatum praesentialiter ... abbati *Cisterciensi*... praesentaverunt.

♦ Bernald (2) = 90/6, 161/8

Bertalan (2) tn – Bartholomaeus

Szent ~ – Sanctus Bartholomaeus: 126/6: ezek valanak ez harom zentevk · az az · zent *bertalam* apostol · zent devmeter martő · es zent levrinc martő: erant *Sanctus Bartholomaeus* et Sanctus Demetrius et Sanctus Laurentius; 223/21: Ez vala az soror kynek meg jelentek vala zent *bertalam* · zent demeter · es zent levrőnc

♦ zent bertalam (2) = 126/6, 223/21

beszéd (17) fn – sermo, verbum

6/3: Ez zent zvz keues *bezeddel* elegedig vala meg · Ev uala veztegesnek zeretevőe: Paucis contenta *verbis* erat taciturnitatis amatrix; 61/1, 3: Az ev *bezede* alkalmas jdevben · vala myndenkoron jntev es kevynergev *bezed*: *sermo* eius nacta opportunitate temporis exhortatorius et precatorius fuit

♦ bezed (2) = 61/3, 212/9; bezede (1) = 61/1; bezedek (2) = 64/16, 150/13; bezedevket (3) = 30/18, 73/7, 131/19; bezedekbevl (1) = 87/25; bezeddel (2) = 6/3, 137/21; bezedevkel (3) = 6/1, 6/1, 99/25; bezedevkkel (1) = 91/24

beszél (2) i – conferre, referre

46/9: Ezeben forgatya vala gyakorta · es neha egyebekel es *bezelly vala* · Az ev nemzetenek elejnek eleteket · es eletevkek zentseget: Revolvebat crebrius secum et *conferebat* cum aliis interdum progenitorum suorum vitam et vitae sanctitatem

♦ bezyllyk vala (1) = 82/10; bezelly vala (1) = 46/9

Betamy (1) tn – de Betama

223/2: Huzon kylenechedyk sorornak vala neue · soror margareta · *betamj* drisnak leanya: XXIX. Domina Margaretha, filia *quondam* Drisii de Betama, soror et monialis eiusdem monasterii.

♦ betamj (1) = 223/2

beteg (123) fn/mn – aegrotans, infirmus

(*fn*) 53/1: zent margit azzon el mene egy sororral hvssert az *betegeknek*: vö. cum ego ivissem cum ea ad accipiendas carnes *pro infirmis*; (*mn*) 130/5: kezde zent margyt azzon zorgalmazny jrgalmassagbol az *beteg* sororrul · Nemevnemev oruossagot hallot vala zent margyt azzon · es meg chynala az *beteg* sorornak es nekj ada: ut ei moris erat circa sorores *infirmas* sollicitari, ex pietate sedula *aegrotanti* sorori auditam quandam curam adhibuit; – **betegek háza** (1): 49/25: [a vizet] az vtan meg evmaga altal horgya vala az vduaron · az *betegevk hazaban az in firmariaban* · es meg ferezty vala evnen kezeuel · az betegevket: portabat illam aquam ad coquinam, et balneabat ipsas infirmas – (*mn*) *betegen* (1) – aegrotans: 111/15: [Ez soror latast lata hogj] azzonjonk maria istennek dichevseges zuleye ... menyorzagbol ala juue · az hazban mely hazban zent margit azzon *betegen* fekzyk vala: [soror quaedam vidit] gloriosam Dei genetricem ... in ipsam domum, in qua dicta soror Margareta *aegrotans* decumbebat, de caelis advenisse

♦ beteg (52) = 10/16, 37/10, 48/13, 49/8, 49/12, 50/19, 54/2, 59/2, 59/8, 60/6, 60/8, 98/11, 112/25, 119/20, 119/23, 125/17, 125/18, 126/12, 126/13, 126/16, 126/22, 129/21, 130/1, 130/4, 130/7, 130/9, 130/10, 137/8, 140/17, 141/7, 141/14, 143/6, 148/3, 153/6, 172/12, 175/1, 176/16, 180/3, 194/5, 194/7, 195/3, 196/7, 196/8, 196/10, 196/13, 200/15, 217/6, 225/3, 227/7, 227/8, 229/10, beteg<nek> (1) = 216/25; zegenbeteg (1) = 193/17; beteges 'beteg is' (1) = 195/21; beteek (3) = 131/15, 131/20, 148/25; betek (5) = 56/11, 119/15, 139/25, 140/13, 193/8; betegek (2) = 48/14, 142/6; betegevk (2) = 49/25, 52/9; beteget (11) = 50/9, 55/15, 56/5, 140/15, 146/24, 147/3, 183/23, 195/16, 225/4, 225/20, 225/21; betegetket (1) = 57/3; betegevket (3) = 48/24, 50/2, 51/11; betegrevl (1) = 142/10; betegen (1) (igevonz.) = 147/14; betegtevl (1) = 184/11; beteghez (1) = 37/9; betegeknel (1) = 54/7; betegevknel (1) = 203/11; betegnek (15) = 37/17, 49/4, 50/5, 50/17, 51/3, 55/4, 56/17, 147/14, 152/11, 174/15, 174/21, 183/17, 193/9, 196/2, 193/13; bete<d>gnak (1) = 56/3; betegnegnek (1) = 148/23; betegeknek (5) = 48/25, 51/15, 51/24, 52/24, 53/1; betegevknek (8) = 49/6, 49/14, 49/17, 52/12, 52/17, 98/1, 200/7, 227/6; betegel (1) = 55/7; betegekert (1) = 56/25

♦ betegen (1) (mn) = 111/15

Ld. még ház a.: **betegház** 'infirmaria' = 51/10, 52/19

betegedik i

meg ~ (3) – infirmus esse, (infirmari): 193/1: az ... vra *meg betegedeek* · vgj hogj harom eztendejg azonkeppen fekeviek az agyban mykeppen fa: maritus ... ita *fuit infirmus*, quod iacebat in lecto sicut lignum;

♦ meg betegedeek (1) = 193/1; meg betegedik vala (1) = 53/22; meg betegedet volna (1) = 228/24

Vö. betegül, megbetegül

betegl, beteglik (1) i – languere (languere 2)

139/18: Ez benedevk nevez ember · mýkoron három eztendeýg mýnd zvnetlen olý jgen nevolýasol *beteglet volna* · hog az ev teerdeý az ev mellýehez · es az ev sarkaý az ev vtolso evlev felehez ragattak volna: Benedictus ... annis tribus continuis cum adeo miserabiliter *languisset*, quod genu ad pectus, surae vero crurium contractis nervis natibus adhaerent

♦ beteglet volna (1) = 139/18

betegség (16) fn – aegritudo, infirmitas, languor

94/14: Mýkoron az sororok lattak volna ez zent zvznek ev nagy *betegseget* jgen meg keserevdenek rayta: 0; 114/16: zent margýt azzon ... nem chak testevknek korsagýban · de býzonýal meeg lelkeknek *betegsegýben* es · sokaknak meg gyógyvlasnak ýo tetelyt atta: virgo Margareta ... multa non solum corporum aegritudinibus, verum etiam animarum *languoribus* patrare noverat beneficia; 126/23: ez beteg soror semmyt nem tud vala ez dologrol · az ev nehez *betegsegenek korsaganak* okaert: ante nihil sciveram, nec audiveram de hoc, propter gravem illam *infirmitatem*, quam habebam; 143/6: legottan ... ez beteg az ev *betegsegenek* agýabol ... fel kele: statim ... de lecto *aegritudinis suae* ... surrexit

♦ betekseg (1) = 189/2; betegsege (1) = 221/2; betegseget Px (1) = 94/14; betegseget (1) = 54/5; beteghsegevket (1) = 135/25; betegsegen (1) = 137/25; betegsegýben (1) = 114/16; betegsegbevl (1) = 213/13; betegsegen Px (1) = 189/11; betegsegnek (mýa) (1) = 216/19; betegsegevknek mýatta (1) = 173/3; betegsegenek (5) = 96/15, 119/16, 126/23, 143/6, 175/2

Vö. **kórság**

betegül i

meg ~ (10) infirmus esse, infirmari

37/6: Ha kedeg vala mel soror *meg betegevl* · es zolosmayat megnem mondhagya vala · tahat ev el megyen vala az beteghez · es meg mongya vala az zolosmat az beteg elevt: vö. Quando *eram* ita *infirm*a, quod non poteram dicere horas meas, ista sancta Margaretha horas dicebat pro me; 50/4: Egý jdevben az zolgalo leyanyok kezzvl eggýk *meg betegevle* hallalra: quaedam servitialis ... *infirmabatur* ad mortem

♦ meg betegevle (8) = 50/4, 125/3, 129/20, 182/21, 211/6, 213/10, 216/20, 216/23; meg betegevl (1) = 37/6; meg betegevl volna (1) = 191/8

Vö. **betegedik, megbetegedik**

betű (1) fn – litterae

44/25: Tahat ez provincialisnak hozzatatýk es muttatek egý kenv aran *betevkkel* jratot: cuidam de ... fratribus..., qui tunc provincialatus habebat officium, liber quasi rotulus aureis *litteris* inscriptus ... est oblatus

♦ betevkkel (1) = 44/25

bírhát i – sustinere posse

el ~ (1) 'van ereje, képes emelni, megtartani' – sustinere posse: 56/10: ez soror jgen chudalkozýk vala · hogý zent margit azzon ... *el birhata* jllyen nagy embert · mert ez betek evrsebet jgen nagy ember vala: vö. mirabar, quod *poterat* eam *sustinere*, quia erat multum magna

♦ el birhata (1) = 56/10

bíró (2) fn – iudex

155/8: Az cheleý janos *byronak* felesége vala ev elmeetevl el jdegenedet: Uxor Iohannis, *iudicis* de villa Chele ... mente erat alienata

♦ byro (1) = 181/17; byronak (1) = 155/8

birodalom (2) fn – 1. 'hatalom; ország' – regni gubernatio; 2. birtoklás

1. 47/7: ez zent zvz · meg gondolya vala · zent lazlo kÿrlnak eletyt · hogkÿ mager orzagnak dichevssleges *byrodalmat* es oltalmazast zolgaltatuan · az <po> puztehtoknak [...] le ellene · jelesevl poganoknak ellene: Revolvebat ... secum ... vitam...Sancti quoque Ladislai regis, qui gloriosa *regni* gubernatione et defensatione adversus invasores;

2. 97/6: ...kynek [ti. a mennyei jegyesnek] zerelmeert mynd atÿat anÿat es ez velagÿ orzaganak *bÿrodalmat* el hatta vala: 0

♦ *bÿrodalmat* (1) = 97/6; *byrodalmat* (1) = 47/7

bízik (1) i – (cum multa fiducia)

143/1: ez albert neue frater fogadast tevn zent margÿt azzonnak · es *bÿzeek* az ev zent erdemeben: Hic *cum multa fiducia* ... voto ... emissio ...meritis virginis sororis Margaretae se ... commendavit

♦ *bÿzeek* (1) = 143/1

bizodalom (1) fn – fiducia

131/8: aytatos fazkodasokat menÿorzagra bochatvan · ev keresenek meg nyeresenek *byzodalmaual* · Nemÿkeppen kÿaltvan monda · vram iesus xps ...: emissio ad caelum suspiriis *cum* impetrandi *fiducia* quodammodo clamans dixit: Domine Iesu Christe ...

♦ *byzodalmaual* (1) = 131/8

bizonyában (1) hsz 'bizonyára'

24/21: Oh zeretev atyamfyay *byzonyaban* chuda hog az my kemen zvuenk kette nem reped ez zent zvznek ev alazatossaga haluan: 0

♦ *byzonyaban* (1) = 24/21

bizonyít (2) i –

123/8: Es lelek evtet ez jambor doctorok es *bÿzonehtak* nagy meltossagos zentnek: 0;

meg ~ (4) 'bebizonyít' tanúsít – (com)probare: 47/4: mykeppen az ev jegese · zent jmrehnek alala vtan *meg bÿzonehta*: quod maxime testimonio eiusdem sponsae suae fuit post obitum suum efficaciter *comprobatum*; 172/11: Ez dolgokat *meg bÿzonehta* alkoholmas tanokkal ez beteg az papa kevetÿ elevt bÿzonsaggal: Quod coram supremi pontificis nuntiis testibus idoneis perfecte *probat*; 223/23: Azert hog *meg byzonehtanayak* zent margyt azzonnak ev meltosagos nagÿ zentseges voltath: 0

♦ *bÿzonehtak* (1) = 123/8, *byzonehtak* (1) = 190/9

♦ *meg bÿzonehta*(2) = 47/4, 172/11; *meg byzoneÿehta* (1) = 187/20; *meg byzonehtanayak* (1) = 223/23

bizonyítás (2) fn tanúsítás, állítás – assertio

21/8: [Margit gyakori térdelésektől megkeményedett térdeit] az ev mestere ... es egÿeb sororok tÿtkon elteben · holta vtan es · nagy zeretettel *meg neztek* · es nagÿ erevs *byzonehtassal* *meg* mondottak: magistra sua ... et aliae sorores secretius in vita et post eius transitum diligenter perspexerunt et multa *assertione* firmantes dixerunt.

♦ *byzonehtassal* (1) = 21/8; *byzoneÿehtassal* (1) = 90/20

bizonyíttatik (1) i 'bizonyul' – probare (pass.)

48/21: nem lattatÿk vala lennÿ kÿralÿ zvznek es gyengeseges zvznek lenny · de mendenecnek · anyanak es daÿkayanak *byzoneÿehtatneek* lennÿ: ut non regia virgo et tenera, sed mater et nutrix omnium esse *probaretur*.

♦ *byzoneÿehtatneek* (1) = 48/21

bizonnyal (6) hsz 'biztosan' – verum, utique

33/11: Tugýad azt atýam *býzonymal* · hogy jncab zenuedem hog engemet meg atkozzanak · hognem en ezben engednek az en zvleýmnek: 0; 85/6: · Nemdee az ev [ti. az anyaszentegyház] leýaný kevzzvl valo vagýoke en · *býzonnýal* az vagyok: Numquid non de filiabus eius sum? Sum *utique*; – **nemcsak ... de bizonnyal ... is**: 114/15: Ez bodog emlekezetev zent zvz · zent margýt azzon ... *nem chak* testevknek korsagýban · *de býzonnýal* meeg lelkeknek betegsegýben es · sokaknak meg gyógyvlasnak ýo tetelyt atta: Felicis et sanctae recordationis virgo Margareta ... *non solum* corporum aegritudinibus, *verum etiam* animarum languoribus patrare noverat beneficia; **nemcsak ... de bizonnyal még ennek felette ... is**: 81/19: halýa vala es ertý vala · anýa zent egý hazat · *nem chak* magýer orzagnak kevlemb kevlemb rezebe · *de býzonnýal meeg ennek felette* · sok egýeb kereztyen orzagoknak rezeben es ... el nyomottatný es zagattatný: Sanctam quoque matrem ecclesiam *non tantum* in diversis huius regni, *verum etiam* in multis christianitatis partibus ... audiens et intelligens conculcari et dilacerari

♦ býzonnýal (2) = 81/21, 114/15; býzonnýal (1) = 85/6; býzonual (1) = 156/25; býzonval (1) = 109/21; býzonymal (1) = 33/11

bizonyság (83) fn 1. 'tanúság vmi mellett' – testimonium, iuramentum, veritas

115/5: vallast tevn Papanak kevuetý elevt · kyk meg tudakozak erevs *byzonsagal* zent margit azzonak zentseges eletyt: *iurata* coram ... supremi pontificis inquisitoribus dixit; 131/21: Ez dolog nagy erevs *byzonsag alat* veteteek be: Haec similiter coram eisdem firmo *iuramento* sunt probata.

~**ot tesz** (67) (+ 2 „tevn” idegen kéz utólagos betoldása) – testificari, testimonium perhibere/dicere; 148/2: kerezttel processioual juuenek zent margyt azzonnak koporsoýához · es *býzonsagot tevn*ek ez beteg azzonyallatnak az ev regý hozýv korsagarol: cum cruce venientes processionaliter et infirmitatis diuturnitati *testimonium perhibuerunt*; 155/6: mýnd nýayan *byzonsagot tevn*ek ez chodarol: beneficiumque acceptum omnes *sunt testificati*; – (hivatalosan) 'tanúvallomást, tanúságtételt tesz' 124/12: ez soror ... fogada hog ha az vr isten evtet meg gyógyhtanaýa · hog *byzonsagot tenne* az papa kevuetý elevt · zent margýt azzonnak zentsegerevl: vö. tunc cogitavi in corde meo, si Deus me sanaret de infirmitate ista, quod ego *dicerem testimonium* coram inquisitoribus papae; 230/5: Elevzer *tezen býzonsagot* · zent margýt azzonnak zentsegerevl · eztergamy fýlep ersek: 0;

~**ot vesz** 'megbizonyosodik' (3) 129/5: Ezen keppen *býzonsagot vevn* ezrevl hog zent margyt azzon jgazat mond volt: 0; 43/4: Nemely fraterektevl es sororoktlv · kýk keues *byzonsagot vettek volt* az kemen eletrevl · Erre hozattatneek · auag kerettetneek ... hog ez nagý kemený eletben ev maganak le zallehtana az az hog jl kemeny eletet ne viselne: cum ab aliquibus fratribus aequae, ut sororibus minus *peritis* ... induceretur, ut sibi condescenderet et remitteret a rigore; 146/25: Mykoron ez soror latta volna ez nevolyas beteget · akara *býzonsagot venny* zent margýt azzonnak zentsegerevl: virginis merita *exprimere* volens;

~**ot mond** (2) 105/2: ennekevm errevl *byzonsagot mongýatok*: vö. quod super hoc nobis *dicerent veritatem*; – (hivatalosan) 125/25: Mý azert juttevnk · hog meg mongýuk eztergamý fýlep ersek vrnak · ký mastan keerdezkevdýk tudakozýk zvz zent margýt azzonnak zentsegerevl · hog mý *býzonsagot tanolsagot* ['tanúságot'] akaronk *mondanonk* · ez zent margýt · azzonnak zentsegerevl: Nos venimus ad dicendum domino Philippo archiepiscopo Strigoniensi, qui facit inquisitionem de sanctitate istius virginis Margaretae, quod *dicere* volumus *testimonium* pro ea et de sanctitate eius;

~ **vétel** (2) 122/4: [mÿ]nek elevtte ... ez eztergamÿ fÿlep ersek el vegezte volna · zent margyt azzonnaak zentseges eletÿnek *bÿzonsag veteleet* ... meg hala: dicto archiepiscopo, re adhuc permanente, naturae debitum persolvente ...

♦ *bÿzonsag veteleet* (1) = 122/4; *byzonsag vetelet* (1) = 122/7; *byzonsag* (2) = 122/24, 131/21; *bÿzonsagot* (27) = 14/11, 21/16, 124/19, 125/25, 129/5, 146/25, 148/2, 197/25, 198/25, 200/1, 201/7, 203/9, 203/23, 205/14, 206/5, 209/20, 210/1, 212/12, 212/19, 213/4, 214/18, 215/22, 216/12, 224/5, 225/14, 226/19, 230/5; *byzonsagot* (47) = 34/11, 43/1, 43/4, 47/18, 62/7, 105/2, 108/9, 123/16, 124/12, 124/22, 126/8, 133/22, 136/25, 155/6, 155/22, 181/23, 187/11, 191/4, 192/22, 194/13, 197/19, 199/15, 203/2, 204/14, 205/20, 207/5, 209/13, 214/23, 215/10, 218/12, 208/15, 212/23, 214/2, 217/19, 219/3, 219/22, 220/15, 221/15, 222/4, 222/17, 223/6, 223/15, 224/20, 226/5, 227/13, 227/22, 231/15; *byzonsagnak* (1) = 121/16; *bÿzonsaggal* (1) = 172/13; *byzonsagal* (1) = 115/5; *byzonsaggal* (1) = 197/8; *byzonsagval* (1) = 155/24

ld. **vétel**

bizonyságos (1) mn 'igaz, valóságos' – verus, vera, verum

126/17: Mondanak az sororok az beteg sorornak · az te latasod nem hetsagos latas · de sevt *byzonsagos* dolog: Visio vestra non est vana, immo vera est

♦ *byzonsagos* (1) = 126/17

Blancus (1) tn – Blancus

122/16: Ez jnnocencius papa · paranchola az ev zerete caplanÿnak es fyaynak vmbertosnak es *blancosnak*: Innocentius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis magistro Humberto Blanco capellano nostro, Placentino et La Corre ... salutem

♦ *blancos* (1) = 122/16

Boch (1) tn – Boch

157/8: Vala nemelÿ tÿztelendev hazÿ atÿa · budanak mellette fel hevui zet · kynek vala neue *boch*: Vir honestus paterfamilias de Calidis Aquis iuxta Budam, nomine *Boch*

♦ *boch* (1) = 157/8

bocsánat (7) fn – venia

110/1, 2: ezt monda · bevneteknek *bochanatÿaual* zvkesek vattok *bochanatra* sÿessetevk: *Venia* indigetis peccatorum, ad meum festinetis venire sepulcrum;

~**-ot kér** (5) – veniam petere /precare: 71/19, 25: zent margÿt azzon · ... ez sorornak labaÿnal ev magat le teryezte · es vgÿ *ker vala bochanatot*... monda zent margÿt azzon · *bochanatot kerek* ez sorortvl · hog ha valamÿben en evtet meg bantottam: prostravit se ad pedes illius, ... et ipsa respondit: „*Petii veniam* ab ea , si in aliquo offendissem eam”; 170/6: tevredelmes es alazatos zÿvel · syralmakra jndultateek *bochanatot keerveen* zent margÿt azzontvl · monduan: corde contritus et humiliatus et in lamenta resolutus *veniam* a virgine *precans* sic oravit:

♦ *bochanatot* (5) = 71/19, 71/24, 170/6, 218/4, 228/15; *bochanatra* (1) = 110/2; *bochanatÿaual* (1) = 110/1

Vö. még **vénia**, **véniát tesz**

bocsát (4+2+1+1+3=11-1 rontott) i 'enged' – dimittere, emittere

154/20: kezde jvevlt enÿ · meg gyógyvltam <bochatta> *bochassatok* engemet zabadon jarnÿ: Sanus sum, *dimittite* me ambulare liberum!; 131/6: bevseges kevnÿueket hullatvan · es aytatos fazkodasokat menÿorzagra *bochatvan*: copiosis perfusa lacrimis et *emissis* ad caelum suspiriis;

be~ (2): 104/5: Mýkoron *be bochattak* volna ez zent zvznek testet az seerben · kezde ez zent zvznek testebevl <ev> nagý edesseges illat ky juný: Postquam sepulta fuit bene per octo dies tantus fuit odor, et odoris fragrantia circa ipsius sepulcrum,

el~ (1): – dimittere: 187/6: legottan ez nemet vrnak felesége *el bochata* alexander vrat az toromnak tevmlevchebevl · menden fyzetes nekevl: vö. uxor sua in continenti *dimisit* me venire ... sine aliqua pecunia;

ki~ (1) – emittere: 179/3: · hog evnekyk kevldeneýe zent margýt azzonnak velomat feketýet kyt viselt ez zent zvz elteben es kynek alatta *kyes bochatta* az ev bodog lelket: Tunc ... velum capitis sanctae virginis Margaretae, quo capiti eius superposito spiritum *emiserat*, de claustro festinanter est allatum;

meg~ (3) parcere: 72/1: bochanatot kerek ez sorortvl · hog ha valamýben en evtet meg bantottam · *meg bochassa* en nekem: Petii veniam ab ea, si in aliquo offendissem eam; 64/13: Azt es meg monda neký mynemev faydalm esevt vala ev reya ez yllyenfele gondolatert · monduan ev bevnet · kerý vala hog *meg bochatnaýa* az ev bevnet: dixi, sicut cogitaveram, et quod evenerat mihi, dicendo meam culpam, et quod *parceret* mihi

♦ bochata (1) = 112/7; <bochatta> (rontott) (1) = 154/20; bochassatok (1) = 154/20; bochatvan (1) = 131/6

♦ be bochatak (1) = 103/21; be bochattak (1) = 104/5

♦ el bochata (1) = 187/6

♦ kyes bochatta (1) = 179/3

♦ meg bochatnaýa (1) = 64/13; meg bochassa (2) = 64/15, 72/1

Bodomérey (2) tn – de Bodome(r)

208/10: Tyzenkettevd sorornak vala neue soror evrsebet *bodomereý* tamas ispan vrnak · es olimpiadis azzonnak leanyok: XIII. Domina Elisabeth, filia quondam domini comitis Thomae de Bodome(r) et dominae Olympiadis, soror et monialis praedicti monasterii; 211/14: Týzennegýed sorornak vala neue · Soror olimpiadis azzon · bodomereý tamas ispan vrnak felesége: XIV. Domina Olympiades nutrix et magistra istius virginis Margarethae, uxor ... comitis Thomae

♦ bodomereý (2) = 208/10, 211/14

boka (2) fn – (tibia 'lábszár, sípcsont')

21/11: Meg feredny kedeg vagy az ev labaýt meg mosny bokaýnak fevlevtte · Az ev zemermessegenek tyzta zvsesegenek myatta · ez evneky myndenestevl jdegen vala: Balneare vel pedes suos *supra tibias* lavare hoc <sibi> prae nimia pudicitia omnino erat alienum.

♦ bokaýg (1) = 42/12; bokaýnak (Gen. + nu) (1) = 21/11

boldog (9) 1. mn beatus, felix, sanctus; 2. fn tn 'Boldogasszony temploma (a mai Mátyás-templom)' – ecclesia Sanctae Mariae de Buda

1. 114/9: *bodog* emlekezetev zent zvz · zent margýt azzon: *felicis et sanctae recordationis* virgo Margarita soror; 96/11: Ezek valanak ... zent margyt azzonnak az ev dragalatos kencheý · kýkkel gevhte az *bodog* erdemeket: 0; 18/21: [Máriát] sem egyeb keppen ez zent zvz nem veeuzy [sic] hýa vala · ha nem istennek zuleenek · es ev *bodog* remensegenek: nec eam aliter, nisi Dei genetricem et beatam spem vocabat l. még **Boldogasszony**; – 2. 183/11: hyvak az *bodog* belý plebanost es ada neký cristusnak zent testet es meg kenete: vocatus fuit tunc dominus Christianus, plebanus *ecclesiae Sanctae Mariae de Buda*, et dedit sibi corpus Christi et inunxit eam

♦ bodog (9) = 3/12, 18/21, 96/11, 112/13, 114/9, 170/8, 179/4, 183/11, 217/12

Boldogasszony (34) 'Szűz Mária' (csak ünnepeivel és a neki szentelt objektumok nevével; személyére l. asszonyunk Mária, (szeplőtelen) Szűz Mária, Istennek szülője – Sancta Maria, Virgo Gloriosa, Gloriosa Virgo Maria

Ünnepeiről: **Boldogasszony napja** (1) '~ ünnepe': a Mária-ünnepek valamelyike' – Nativitas Virginis/Mariae 'Kisasszony' (szept. 8); Purificatio 'purifikáció, gyertyaszentelő Boldogasszony' (febr. 2); Annunciatio 'Gyümölcsoltó Boldogasszony' (márc. 25); Assumptio 'Nagyboldogasszony' (aug. 15), (vö. estéje, vigiliája): 15/5: Mýkoron kedeg halýa vala zent margýt azzon · az *bodog azzon napýat* fel ... hirdetný az veternýen · tahat ez zent zvz le terýezkevdýk vala az fevldre nagý syralmal: quando nuntiabatur Nativitas ... *Gloriosae Virginis* et ipsius *Annunciatio* et *Assumptio*, ipsa virgo Magaretha audiebat hoc cum tanta devotione, quod sternebat se ad terram cum lacrimis; **purifikáció Boldogasszony nap** (1) 'Gyertyaszentelő Boldogasszony' (febr. 2) – Purificatio Gloriosae Virginis: 134/19: ez frater gevtretneek neged napy hydeggel · zent damancos atýank napyatvl fogua *purificacio bodog azzon nap vtaýglan*: Frater Iohannes ... cum febre quartana a festo Beati Dominici, patris nostri usque *post Purificationem Gloriosae Virginis*, Dei genetricis vehementer fuisset afflictus; **Nagyboldogasszony másod napja** (1): 152/10: *Nagý bodog azzonnak masod napýan* · ez zegen betegnek menden faydalma meg zevneek · es az daganag le zalla · es ... veue az zegen vak ev zemeynek <v.> velagossagát: secundo die Assumptionis Dei genetricis omni dolore cessante et tumore discedente ... recepit lumen oculorum;

Boldogasszony estéje (2+3= 5) 'a Mária-ünnepek előestéje' (lásd még *vigiliája*) – vigilia Gloriosae Virginis Mariae: 15/14: Azonkeppen mýnden *bodog azzon estýn* mond vala ezer aue mariat es tezen vala ezer veniat: in ... quattuor *vigiliis* Gloriosae Virginis Mariae faciebat quolibet anno in qualibet vigilia mille venias dicendo „Ave Maria”; **gyümölcsoltó Boldogasszony estéje**: 15/3: [imádkozásáról] Azon keppen tezen vala azzonývnk maria zuletessenek estýn es · Es nagý bodog azzon estýn · Es *dýmelt olto bodog azzon estýn*: vö. quando nuntiabatur Nativitas Dei et Gloriosae Virginis et ipsius *Annunciatio* et *Assumptio*, sicut fit in capitulo; **Nagyboldogasszony estéje** (2): 62/10: ez zent margýt azzon · karachon estýn · nagy penteken · *Nagý bodog azzon estýn* · es egýeb bodog azzon estýn<es> · es egýeb nagy jnnepvk estýn · verý vala ostorozýa vala ev magat: in vigilia Nativitatis, in Parasceve, in vigilia Assumptionis et in aliis magnis vigiliis verberabat se; **Boldogasszony vigiliája** (1) 'a Mária-ünnepek előestéje' (vö. ~ *estéje*): 40/21: Ez fele ciliciomot viselý · karachon estýn · nagy penteken · *bodog azzonnak mynden* <viliaya> *vigiliaýan*: cilicium de crinibus equorum et pecudum ... portavit, praecipue ... in quadragesima et sextis feriis et in *vigiliis* sanctorum

(a neki szentelt objektumokról):

~ **egyháza** 'temploma' (ti. a szigeti kolostortemplom) (1): 108/13: zent margyt azzonnak temetese · bela kýrlnak leanyanak · *bodog azzonnak egyházaban* · bodog azzon oltara elevt: 0; ~ **klastroma** – claustrum Sanctae Mariae (17) 113/10: Zent margýt azzonnak ev lelke vitetýk fel menyorzagban bela kýrlnak leanyanak lelke · *bodog azzon clastromabol*: Anima dominae sororis Margaretae, filiae regis Belae, *de claustrum Sanctae Mariae* in insula transfertur in caelum; ~ **oltára** (2) – altare Virginis Gloriosae: 108/13: zent margyt azzonnak temetese · bela kýrlnak leanyanak · bodog azzonnak egyházaban · *bodog azzon oltara elevt*: 0; 103/10: [vevé az érsek stb.] az zekrent kýben vala zent margýt azzonnak teste · az ev zent testével evzve · es vyvek az zent egý hazba az *bodog azzonnak oltara eleýben*: postea portata fuit dicta arca cum corpore ipsius sanctae Margarethae et posita in quadam fovea *ante altare Virginis Gloriosae*; ~ **szigete** (5) – insula Sanctae Mariae, 4/8: melý zýget az idetevl fogua neuzeitetek *zýz marianak zýgetenek auag bodog azzó zygetenec*: quae [insula] ex tunc dicta est *insula Sanctae Mariae*

Vö. még **Mária**

♦ bodog azzon (22) = 15/2, 15/3, 15/5, 15/14, 62/10, 62/11, 66/12, 108/13, 108/14, 111/3, 112/8, 113/10, 114/25, 121/15, 122/21, 125/16, 134/19, 182/1, 216/5, 221/11, 226/23, 230/12; bodog azzonnak (10) = 4/21, 27/19, 34/14, 40/21, 103/10, 108/12, 121/13, 152/10, 181/11, 198/7; bodog azzô (1) = 4/8; bodok azzon (1) = 218/16

bodogságos (2) mn — 0

129/23: Tahat *bodogsagos* zent margýt azzon ez sororrul jgen zorgalmatos levn · mýkeppen evneky zokasa vala az beteg sororokrol: 0

♦ bodogsagos (2) = 33/8, 129/23

bor (2) fn – vinum

37/15: Nemelyeknek *bort* heveht vala · nemelyeknek ruhat melegeht vala · es oda tezy vala · hol az betegnek faydalma vala: calefaciebat quandoque *vinum*, et quandoque pannum ad ponendum super dolorem

♦ bort (1) = 37/15; bor<o>hral (1) = 225/8

boszniai (1) mn – de Bozna

190/11: ev veleky byzonehtak ez choda tetelt myklos prepost · syrýmensys bely prepost · es *bocýnaý* ompud ban: affirmantibus Nicholao praeposito Sirmiensi et Ompud bano *de Bozna*

♦ bocýnaý (1) = 190/11

bosszantás (1) fn – exprobratio

85/9: Ezenkeppen ez zent zvz · az evneky zoloknak *bozzontasyt* meg gezvzen · Evket es · mýnd ereýe zarent vgýan ezen fele kevnýerevletre hozza vala: Et sic loquentium *exprobrationes* revincens etiam ipsos ad idem compassionis genus pro viribus provocabat.

♦ bozzontasyt (1) = 85/9

bosszú (3+1) 1. fn 'bántás, sértés' – offensio; 2. mn 'bántó, sértő' (TESz. 'rágalmazó')

1. 72/18: Mert oly jgen bekesseges vala ez zent zvz · hog akar mely jgen nagý *bozzvt* tevttek auagý montak neky · mynden koron nagy bekessegele zenuedý vala el: si aliqua de sororibus, vel servitilibus faciebat sibi aliquam *offensionem*, sustinebat humiliter; – ~**állás**: 117/11: Ez soror ... mýnd az tellýes ebetedchaka nemely maas soror ellen gyvlevsegek haborussagnak *bozzuallasnak* gondolatyt gondola: Quaedam ... virgo sanctimonialis per totum prandium adversus aliam sororem indignata multa, quae pacis non erant, cogitavit.

2. 72/8: ez zentseges zvznek zaýabol soha senký mynd ev tellýes eletýben · nem hallot valamý zernýv bezedet · auagy caromlast · auagý valamý *bozzv* bezedet: Numquam audivi tempore vitae suae, quod aliquod turpe verbum, vel blasphemia, sive *iniuria* exiret de ore suo

♦ bozzv (1) = 72/8; bozzut (1) = 72/16; bozzvt (1) = 72/18;

♦ bozzuallasnak (1) = 117/11

ld. **állás**

bosszúság (9-2) fn 'bosszantás, bántás, sértés' – iniuria

92/9, 11: Oh mely jgen nagý *bozzvsagokkal* · es mely jgen sok kevlemb kevlemb *bozzvsagokkal* gevtretýk vala ez zentseges zvz az alhatatossagnak jozagos mjelkevdetýert: O quantis tunc et quam diversis pro perseverantia afficiebatur *iniuriis*

♦ bozzvsagokat (2) = 89/6, 99/24; bozzvsagbol (1) = 89/7; bozzvsagara (1) = 91/17; bozzvsagokkal (3) = 90/24, 92/9, 92/11

♦ bozzvsag tetel (2) = 67/24, 89/1; ld. **tétel**

bosszúságos (3) mn 'bosszantó, bántó, sértő' – iniuriosus

91/23-24: Zent margyt azzont kedeg · *bozzvsagos* bezedevkkel · es *bozzvsagos* tetemenjvkkkel ... meg <se> keserehtven · nagj keserevsegre jngerlyk vala: ipsam verbis et factis *iniuriosis* ... exacerbantes ad amaritudinem ... provocabant; 73/7: zent margjt azzon ez *bozzvsagos* bezedevket nagj bekessegele es alazatosagale zenvede el: Et illa cum magna humilitate et patientia sustinebat *talia* verba

♦ *bozzvsagos* (3) = 73/7, 91/23, 91/24

bő (2) mn – amplius, ampla, amplum

186/20: Ez zvz kedeg vala meg evltevztetven egy nagj fejre jmeggel · Ez jmeg vala nagy es bev: quaedam puella....erat vestita de una magna camisia alba, magna et *ampla*; – **bőven**: 6/23: vronk iesus cristusnak fezevletinek evt sebejnek helejt ... nagy *beuen* ev kevn hullatasauale meg evtevezuen ... meg chokolgatja vala: imaginibus ... Domini nostri crucifix... quinque vulnerum loca perfusis ... lacrimis deosculabatur

♦ bev (1) = 186/20; beuen (1) = 6/23

bőjt (2) fn – ieunium

82/21: ez zent zvz ... az ev testet evztevuerehtj vala *bevhtevkel*: corpus suum macerabat *ieiuniis*

♦ bevte (1) = 9/23; bevhtevkel (1) = 82/21

bőjtöl (6) i – ieunare

15/20: Pynkest estjn mond vala ezer veni sancteet ezer veniaval es *bevhtel vala* vizzel: in vigilia ... Pentecostes ... faciebat ... mille venias dicendo ... „Veni Sancte Spiritus [et] *ieiunabat* ... in pane et aqua

♦ bevhtel vala (4) = 15/13, 15/16, 15/20, 15/21; bevhttevlneye (1) = 183/20; bevhttevljének (1) = 79/11

bőjtölés (1)

9/19: Ez zvznek vala nagj keuanatja zerelme *behtelesre*: vö. Magno ... affectu ... *ieiunia* ... conabatur observare

♦ behtelesre (1) = 9/19

bőr (9) fn – (emberi) cutis, (állati) lenyúzott, gyapjas, szőrös) pellis

23/2: ez gyenge zvznek az ev kezének *bevre* meg hasadoz vala es ver kj ju vala az ev kezebevl: manus suae crepabant ita, quod sanguis exibat; 40/9: nemykoron egy *bevrt* tezen vala chak feje ala az ev jmadkozo helen: detinebat ad dorsum unam *pellem*; 86/10: az ciliciomot · kyt elevzer visel vala · semmjnek alehta · auagy keves penytencianak kemensegnek · alehta · hanem az zvl dyznonak *bevret* chjnaltata meg · tjtkon · keet sororokkal: cilicium, quo utebatur, parvi pendens *pelles* ericinas, ... per duas sorores... secretius sibi parari fecit; 144/18: valakjk latjak vala · semmj egyebet nem latnak vala · hanem chak az *bevrben* az azjv tetemeteket mutagyak vala ragazkodvan: ut nil cunctis aspicientibus, nisi *cutem* in ossibus aridis haerentem monstraret

♦ bevre (2) = 23/2, 96/1; bevrt (1) = 23/2; bevret (1) = 86/10; bevrben (1) = 144/18; bevreiben (2) = 86/22, 86/23; vreiben sic!(1) = 62/19; bevreur (1) = 87/8

bőség (3) fn – (copiosus, uber)

82/20: Mjnd ezeket halvan ez zent zvz · sjr vala nagy *bevsegel* : audiens [...] flebat *uberius*

♦ bevsegel (1) = 82/20; bevseg/gel(ky) (1) = 62/15; bevsseggel (1) = 91/22

bőséges (5) mn – copiosus

179/3: *bevseges* kevnhullatassokkal engeztelyk vala az mendenható istent az kýrlnak eletýert: ad placandum Omnipotentem lacrimae pro regis vita fundebantur *copiose*.

♦ *bevseges* (5) = 83/6, 131/4, 131/14, 179/3, 192/14

bővebben (1) – copiosius

170/22: ez penitencia tarto embernek ev kevn hullasý<nak> *bevebben* evttetnek vala az koporsonak fundamentomara: paenitentis lacrimae ad sepulcri fundamenta *copiosius* fundebantur

♦ *bevebben* (1) = 170/22

bővelkedik (1) i – abundare

vmivel: 91/11: ezeket es · mynd meg vonak ez zent zvztevl · kýkkel annak elevtte *beuelkevdýk vala* az ev zvleýnel: donariis necessariis subtractis, quibus antea apud parentes ... *abundabat*

♦ *beuelkevdýk vala* (1) = 91/11

bővül (1) i 'nő' – (crescere)

85/18: lata ez zent zvz · ...hog az bevnek · az kegelensegek · naponkent *neuekevdnek vala es bevevlnek vala*: videns inundantibus peccatis tribulationum mala *crescere*

♦ *bevevlnek vala* (1) = 85/18

bővültetik (2) i 'nő' – augere (pass.)

188/7: Az ev feýenek faydalma kedeg nagyobban *bevevltetyk vala*: dolorque capitis vehementius *augebatur*

♦ *bevevltetyk vala* (1) = 188/7; *bevevltetyk vala* (1) = 170/20

Buce (1) tn – Lucas (genitivusa?)

203/20: Heted sorornak vala neue · soror benedicta · Es vala toboli *buce* vrnak leyanýa: VII. Domina Benedicta, filia quondam domini *Luce* de Caboli, soror et monialis praedicti monasterii

♦ *buce* (1) = 203/20

búcsúztatik (1) i – licentia (pass.)

búcsúztatott (befejezett mn-i igenév) 'elszabadult/elszabadulva, szabadjára engedett/szabadjára engedve' [az NySz.-ben téves értelmezéssel a *búcsúzik* alatt]: 84/2: kerý vala ez zent zvz · mynd az fraterevket · mynd az sororokat ... hogý kevnýergenének az *vr* istennek [...] hog [...] anyá zent egy hazat kýt az ev dragalatos *zent* vereuel evzve gývhtet · Mý vronk ihs xps poganoknak eretnekevknak hittevl zakattaknak mýatta · es kemeny feýedelmeknek myatta · kýk chak newel kereztýenek · kýknek ev sokassagok azkoron gonozvl *bulchuztatot* elegge vralkodýk vala · az az · hog az jdevbelý gonoz kereztýen vraknak · nag sok gonoz hatalmak adattanak vala · ez illýen gonoz dolgoknak tetelere · hog ez illýen gonoz nepeknek mýatta ne hadnáya vronk ihs xps ev magat karomlatný: tam fratres, quam sorores ... rogabat ... instare precibus apud Deum, ut [...] sanctam[...] matrem ecclesiam suo pretioso sanguine congregatam dominus Iesus Christus et consecratam per paganos haereticos schismaticos et tyrannos nominetenus *christianos*, quorum multitudo male tunc *licenciata* satis dominabatur, blasphemari non pateretur

♦ *bulchuztatot* (part.) (1) = 84/2

Buda (1) tn – Buda

157/7: Vala nemelÿ týztelendev hazÿ atÿa · *budanak mellette* fel hevuizet · kynek vala neue boch: Vir honestus paterfamilias de Calidis Aquis *iuxta Budam*, nomine Boch

Ó~ (1) – vetus Buda: [181/16](#): nemelÿ jambor vÿtezt kynek vala neue karolÿ · es lakozyk vala *obudan* · es vala bela kyral kepeben valo byro az nagÿ auagÿ vÿ budaban: Dominus Carolus *de veteri Buda* miles, iudex pro domino rege in Buda

Új ~ (2): 181/18: kynek vala neue karolÿ · es lakozyk vala *obudan* · es vala bela kyral kepeben valo byro az nagÿ auagÿ vÿ budaban: Vö. Dominus Carolus *de veteri Buda* miles, iudex pro domino rege in Buda, iuravit, ut supra.

♦ budanak (1) = 157/7

♦ obudan (1) = [181/16](#)

♦ vÿ budaban (2) = 181/18, 184/17

bújdosik (1) i 'kóborol' – circuire = circumire

165/8: kezde ez lean budosnÿ es kerengenÿ mykeppen budoso kevlemb kevlemb setet helÿeken chak evmaga egÿedevl: per loca et tempora tenebrosa velut vaga, suorum vitans consortium sola *circuiret*

♦ budosnÿ (1) = 165/8

bújdosó (1) fn – vagus, vaga, vagum

165/9: kezde ez lean budosnÿ es kerengenÿ mykeppen *budoso* kevlemb kevlemb setet helÿeken chak evmaga egÿedevl: per loca et tempora tenebrosa velut *vaga*, suorum vitans consortium sola *circuiret*

♦ budoso (1) = 165/9

buzgó (1) mn – 0

94/22: Es veue cristusnak zent testet · az ev zvuenek *buzgo* zerelmebevl: Corpus Christi ... recepit ... a praedicto priore

♦ buzgo (1) = 94/22

bűn (10) fn – culpa, peccatum, scelus (vitium [LV 56.c.] helyett a magyar fordítás initium-ot olvasott!)

64/12, 13: Azt es meg monda nekÿ mynemev faydalm esevt vala ev reya ez yllyenfele gondolatert · monduan ev *bevnet* · kerÿ vala hog meg bochatnaÿa az ev *bevnet*: dixi, sicut cogitaveram, et quod evenerat mihi, dicendo meam *culpam*, et quod parceret mihi; 110/1: *bevneteknek* bochanatÿauaal zvkesek vattok bochanatra sÿessetevk · juÿetevk az en koporsomhoz: Venia indigetis *peccatorum*, ad meum festinetis venire sepulcrum, et ibi a Deo misericordiam accipietis; 150/7: Chak ennen magam az en *bÿneÿmert* vakvl terek meg az en hazamban mykeppen oda mentem vala: ego solus propter mea *peccata* caecus, ut ieram, sum reductus; – *bűnt tesz* – peccare: 211/1: Azzonÿom jgen nagÿ *bvnt tevl* · hog en velem jlÿen sok<at> faratsagot teteteel : „Domina, multum *peccastis*, quia fecistis me tantum laborare”; 163/2: zuleknek hozzÿa latatlansaganak mÿatta · valamelÿ gyermek meg hal · jgen nagÿ nehéz *bÿn*: Nam huiusmodi circa parvulos improvidentia grande *scelus* ... reputatur

♦ bÿn (1) = 163/2; bevnek (1) = 85/16; bvnt (1) = 211/1; bevnet (2) = 64/12, 64/13;

bÿnet(1) = 170/5; bevnekben (1) = 118/17; bevneknek (1) = 85/13; bevneteknek (1) = 110/1;

bÿneÿmert (1) = 150/7

bűnös (1) fn

96/13: kÿkkel gevhte az bodog erdemeket · melÿ erdemekel segeht mastan menden hozza folyamo *bevneseket*: 0

♦ bevneseket (1) = 96/13